

Hedda's eerste zeereis

Borghild Hagen kwam uit een geslacht van Noorse zeevaarders en zij wist dus wat het betekende getrouwd te zijn met een zeeman. Haar man, Niels, ging op in zijn vak. Al kon hij maar zelden genieten van de huiselijke warmte, toch bleef hij varen. Hagen stond goed aangeschreven; toen hij drieëndertig jaar was had zijn directie hem aangesteld tot gezagvoerder van het S.S. 'Odda', wel het oudste schip van de Noorse rederij Holter, maar dat deerde hem niet. Hij was nu 'Schipper naast God' en het was een mooi ogenblik geweest toen hij zijn drieëntwintigjarige vrouw Borghild het grote nieuws vertelde. Zij stonden naast het bedje, waarin hun ruim eenjarig dochttertje Hedda rustig lag te slapen.

„Je vader is kapitein, Hedda,” zei Borghild zacht en zij keek met dankbare trots naar haar stoere Niels.

„En nu heb ik nog een verrassing voor je,” zei Niels. „We moeten volgende week naar Rotterdam varen om kolen te laden voor Oslo; ik reken erop vóór Kerstmis thuis te zijn. Als je wilt mag je met Hedda deze reis meemaken; het zou dan haar eerste zeereis zijn.” Borghilds blauwe ogen straalden.

„Natuurlijk gaan we mee,” zei ze beslist. „Dat spreekt toch vanzelf.”

De 'Odda', een stoomschip van 5000 ton, even oud als Niels Hagen, was zeker geen modern vaartuig en de maximum snelheid bedroeg nauwelijks tien zeemijl per uur. Hagen had aan boord van dit schip als tweede stuurman gevaren en plezierige herinneringen aan die tijd behouden. Dat hem nu de 'Odda' was toevertrouwd, was een grote voldoening voor hem.

14 december voer de 'Odda' door de Oslofjord om de zuid. Het was rustig weer en de reis naar Rotterdam verliep voorspoedig. Borghild voelde zich direct thuis aan boord, evenals de kleine Hedda. Met grote ogen keek zij naar de meeuwen, die krij-send om het schip zweefden als zij gevoerd werden met stukjes brood.

In de haven van Rotterdam werden de ruimen met kolen gevuld; er waren enkele dagen mee gemoeid. Borghild ging de wal op om kerstbomen te kopen; op geen enkel Noors schip mocht immers een kerstboom ontbreken als het in de kersttijd op zee voer. Een klein boompje kwam in de kapiteinshut te staan, de beide andere kregen een plaats in de messroom van de officieren en in het volksverblijf. Tengevolge van hardnekkige dikke mist moest het vertrek van de 'Odda' naar zee enkele dagen worden uitgesteld. Pas in de ochtend van 23 december voer de 'Odda' de Nieuwe Waterweg uit. De weerberichten luidden niet gunstig: een diepe depressie naderde snel en er moest worden gerekend op harde zuid-westelijke wind. „Het kan een ruwe reis worden, Borghild,” had Niels gezegd. „En als je liever met de trein naar Oslo gaat, doe het dan vooral.”

Borghild had even haar schouders opgetrokken. „Wat denk je, de 'Odda' heeft toch al zoveel stormen doorstaan en je hoeft er niet bang voor te zijn, dat ik geen zee-benen heb.”

Toen voor de mond van de Nieuwe Waterweg de loods van boord was gestapt, zette de 'Odda' koers op het lichtschip Texel. De zee begon aan te schieten; de zuidwesten wind nam zienderogen in kracht toe. Uit de laag hangende wolken vielen kletterende buien op het grauwe water van de Noordzee. De barometer daalde snel.

Er was zware storm op komst uit het noordwesten, met windkracht 9. Veel last van de zee had de 'Odda' nog niet. „Dat zal wel anders worden als de wind uitschiet,“ dacht Niels Hagen en hij vroeg Borghild de kleine Hedda goed vast te binden in haar in de kajuit staande kinderbedje.

Ter hoogte van lichtschip Texel, enkele uren voor zonsondergang, viel een hevige bui in met regen en natte sneeuw. De noordwester-storm was in volle kracht losgebroken en joeg de golven hoog op. Slingerend en stampend voer de 'Odda' onverstoorbaar verder om de Noordoost. Licht uit patrijspoorten scheen over witte schuimstrepen. De wilde zee kletste tegen de scheepswand en bruiste over het glimmende dek. De marconist ving een radio-telefonisch noodsein op van een ruim 100 zeemijl om de noord in moeilijkheden verkerende kustvaarder: 'Mayday, mayday, hier m.s. 'Sweet Bliss', positie 54 graden 10 minuten noord, 5 graden 20 minuten oost. Hebben zware slagzij en maken water. Sleepbootassistentie dringend nodig,' ('Mayday' is het, op z'n Engels uitgesproken Franse *m'aidez* = help mij, internationale noodsein in radiotelefonisch verkeer, de gelijke betekenis hebbende van het radiotelegrafische s.o.s.)

Een Zweeds schip reageerde onmiddellijk. 'Kunnen over een uur bij u zijn om 'stand-by' te houden.' (Dit betekent: in de buurt blijven, om een oog in het zeil te houden.) Ook een Britse sleepboot bood haar diensten aan. Het was moeilijk om de gesprekken te volgen op de alleen voor noodverkeer bestemde 139 meter golf. Enkele vissersvaartuigen kwamen er telkens tussendoor. De 'Odda' kon haar reis vervolgen; er was immers al hulp onderweg voor de 'Sweet Bliss'.

Van lichtschip Texel af werd de mijnevrije, door lichtboeien aangegeven route gevolgd. Tengevolge van zware sneeuwbuien was het zicht slecht, maar de 'Odda' bleef, ondanks de steeds wilder wordende zee, goed bestuurbaar en iedere boei werd tijdig verkend.

Tegen tien uur 's avonds, ter hoogte van boei ET 11, dwars van de Terschellinger Bosplaat, kreeg de 'Odda' het zeer zwaar te verduren. Venijnige brekers stormden met schuimend geweld op het wild slingerende schip af.

Plotseling waarschuwde de roerganger, dat hij de 'Odda' niet meer in de goede koers kon houden. Het schip kwam dwarszee te liggen en draaide langzaam naar stuurboord door. Niels Hagen klemde z'n lippen open. „Defect aan de stuurinrichting of het roer,“ dacht hij, zette de machinetelegraaf op stop en liet onmiddellijk een onderzoek instellen. De oorzaak was spoedig gevonden: de 'Odda' had geen roer meer! Nu ging het er om het schip voor een stranding te behoeden. Toen alle vertwijfelde pogingen om een noodroer op te tuigen, waren mislukt, zat er niets anders op dan de beide ankers uit te werpen. De kettingen ratelden uit de kluisgaten, de ankers groeven zich vast in de harde zandbodem. Even later lag de 'Odda' met de kop om de noordwest en ving de ongebroken kracht van de stormzee op. Hagen liet de machine volle kracht vooruitdraaien, om te trachten zodoende te voorkomen dat de ankers gingen krabben. Het leek erop of de ankers het hielden. Te 22.10 liet kapitein Hagen aan Scheveningen-radio seinen, dat sleepboothulp dringend nodig was. Wel lag de 'Odda' nog 5 zeemijl verwijderd van de gevaarlijke gronden van het Bornrif, een ver in zee uitstekende zandbank tussen Terschelling en Ameland, maar als de ankers gingen krabben of de kettingen het begaven, verdaagde het schip onvermijdelijk naar lager wal.

Scheveningen-radio waarschuwde direct alle betrokken instanties: de sleepboot- en bergingsmaatschappij te Terschelling, de directeur van de Koninklijke Noord- en Zuid-Hollandsche Redding-Maatschappij en ook het Vliegkamp Valkenburg waar

de Opsporings- en Reddingsdienst (O.S.R.D.) van de Koninklijke Marine helikopters paraat hield voor reddingwerk op zee.

De sleepboot 'Stormvogel', van Terschelling uitgevaren naar de 'Sweet Bliss' en op de terugweg naar de haven omdat een Britse sleepboot de kustvaarder reeds op sleeptouw had genomen, had koers gewijzigd en seinde over twee uur bij de 'Odda' te kunnen zijn. Hoewel nog geen s.o.s. was gegeven door het Noorse schip achtte de directeur van de K.N.Z.H.R.M. het raadzaam ook de reddingboten van de stations Terschelling en Oostmahorn uit te sturen. Hij belde de plaatselijke redding-commissies van deze stations op. Een kwartier later hadden de motorreddingboten 'Carlot' van Terschelling en de 'Gebroeders Luden' van Oostmahorn de trossen losgegooid. Vliegkamp Valkenburg liet weten, dat wegens het zeer zware stormweer hulp van helikopters *volstrekt* onmogelijk was.

Het Britse motorschip 'Lowestoft', dat zich 5 zeemijl van de 'Odda' bevond, nam radio-telefonisch contact op met de Noor en beloofde 'standby' te zullen houden totdat sleepboothulp aanwezig was. 'De 'Lowestoft' had een marconiste aan boord en het was wonderlijk om in deze stormnacht opeens een vrouwenstem in de radio te horen. „Thank you and God bless you,” antwoordde de marconist van de 'Odda'. („Dank u en God zegene u”). Niels Hagen haalde verruimd adem toen hij zeker wist dat hulp in aantocht was. Hij ging even naar de kajuit om Borghild gerust te stellen. Dit bleek onnodig. Ze was volkomen kalm en vol vertrouwen in de goede afloop. „Hedda slaapt,” zei ze. „Hou je taai.”

De situatie was echter verre van rooskleurig, want de ankers begonnen te krabben. Het schip dreef langzaam naar het Bornrif. Hagen had de marconist s.o.s. laten seinen, waarop Scheveningen-radio noodverkeer instelde en alle telefoongesprekken op de 139-meter-golf onverbiddelijk het zwijgen oplegde. Een enkele visserman (Scheveningen kende zijn Pappenheimers) kreeg te horen:

„Eeltje de Boer, stoppen met aanroepen of ik rapporteer u,” waarop Eeltje de Boer, met zijn kotter ergens op de Noordzee, met één woord antwoordde.

„Sorry,” zei hij en hield zich verder koest.

De bemanningsleden van de reddingboten 'Carlot' en 'Gebroeders Luden' waren snel gealarmeerd. Sommigen telefonisch, anderen door langs hun huizen lopend op de regenpijp te slaan, dan begrepen ze wel wat er aan de hand was. Allen hadden zonder aarzelen hun veilige huizen verlaten en, vechtend tegen de zware stormwind, spoedden zij zich naar de in de haven aan haar meertouwen rukkende reddingboot. De veertig-jarige, stoere Arjen Groendijk, pas sedert een jaar schipper van de Terschellinger reddingboot, was al verschillende malen uitgevaren om hulp te bieden, maar 'belangrijk' werk was er nog niet bij geweest. Een zieke gehaald van een voorbijvarend schip, gezocht naar een rondrijvend lijk, naar een in zee gestorte straaljager, een paar jachtjes vlotgetrokken en 'standby' gehouden bij een brandend schip. Zou hij nú de kans krijgen om te tonen wat hij waard was? Een verslaggever had hem eens gevraagd iets te vertellen over het reddingswerk. Veel wijzer was hij niet geworden. Arjen had alleen gezegd. „Als 't er op aankomt moeten wij ergens wezen waar niemand anders wil wezen.”

'De Gebroeders Luden' van Oostmahorn had de vloed mee, die kon dus eerder ter plaatse zijn dan de 'Carlot', dacht hij. Redden is ook een sport en al is het natuurlijk hoofdzaak, dat de mensen worden gered, Groendijk wilde ook wel eens met de vlag in top, ten teken, dat alle hens waren gered, de haven binnenlopen!

Oliegoed aan, zwemvesten om, de motoren gestart, trossen los en daar gingen ze dan, de blauw-witte reddingboten van Terschelling en Oostmahorn. Snel waren ze

in de donkere stormnacht uit het oog verdwenen. In vele huiskamers te Terschelling en Oostmahorn werden de radio-toestellen afgestemd op de 139-meter-golf; ook aan de wal zou de worsteling van de boten met grote spanning worden gevolgd. De directeur van de K.N.Z.H.R.M. nam ook contact op met het reddingstation Ameland. Ingeval van een stranding op het Bornrif bestond de mogelijkheid dat de 'Odda' over de banken zou heenslaan, want er was zeer hoog water voorspeld. Daarom werd de motorstrandreddingboot van Hollum door tien paarden naar het zuidweststrand van Ameland gereden, om zo nodig direct te kunnen worden gelanceerd. Voorts reed de truck met het lijnwerp- en wippertoestel van station paal 8, Terschelling, naar de punt van de Terschellinger Bosplaat en bleef hier gereed staan. Alle mogelijke maatregelen waren nu genomen.

Een half uur na middernacht had de sleepboot 'Stormvogel' de 'Odda' bereikt en een lijn werd overgeschoten. Hieraan was een dikkere lijn bevestigd, die met de winch van de 'Odda' werd ingehieuwd. Aan deze lijn werd aan boord van de 'Stormvogel' de zware sleeptros gebonden. Helaas liep de dunne lijn knijp en brak, toen zij bijna aan boord was van de 'Odda'. De eerste poging om verbinding te maken was dus mislukt. Veel tijd ging verloren alvorens een tweede poging kon worden ondernomen; de 'Stormvogel' ging zwaar te keer, zodat het moeilijk was de afgebroken lijn, die in geen geval in de schroef mocht komen, in te draaien. Intussen was de 'Gebroeders Luden' op het terrein van de strijd gekomen. Deze boot schoot langs zij van de weinig lijn-makende 'Odda'. Zij botste met een hevige smak tegen de scheepswand, waarbij het hekwerk verboog en de stuurhut enkele deuken opliep. Hagen had nog alle hoop op tijdige berging en praaide de reddingboot, dat hij zijn schip nog niet wenste te verlaten, waarop de 'Gebroeders Luden' bovenswinds en met langzaam draaiende motoren op enige afstand van de Noor op en neer bleef houden.

Aan boord van de 'Stormvogel' werd met man en macht gewerkt. Net toen de sleepboot in een goede positie lag om opnieuw een lijn over te schieten, kreeg zij motorstoring, zodat het niet verantwoord was een bergingspoging op zo korte afstand van het gevaarlijke Bornrif te ondernemen. De radio-telefonische onheilstijding bereikte de 'Odda' op het ogenblik dat de ankers het niet meer hielden. Het schip dreef nu snel naar de gronden. Van om de West naderde de 'Carlot'. Schipper Groendijk nam de in deze omstandigheden zeer juiste beslissing om tussen de 'Odda' en de gronden positie te kiezen. Hij had van de 'Gebroeders Luden' gehoord, dat ze langs zij waren geweest en de bemanning nog niet van boord wilde, maar nu begon het toch op een stranding te lijken.

De 'Odda' verkeerde in een wanhopige situatie: de sleepboot was uitgeschakeld, de ankers hielden niet meer en het Bornrif lag vlakbij. Een vervaarlijke grondzee rees als een muur omhoog en stortte met brullend geweld voorover op het dek van de 'Odda', rukte een sloep uit de takels en verbrijzelde de ruiten van het stuurhuis. Even later stootte het achterschip op de harde bodem van het Bornrif. Nog een zware stoot, die zelfs de masten deed trillen, en het Bornrif, waar al zo menig schip zijn einde had gevonden, had de 'Odda' in zijn greep.

Arjen Groendijk hoefde niet te worden gevraagd om langs zij te schieten om de schipbreukelingen van boord te halen. Hij overzag de situatie in een oogwenk: de 'Odda' lag met de kop om de West, zodat er aan bakboord wel wat lijn moest zijn. In de midscheeps, bij de deklamp, stonden de opvarenden in een kluitje bijeen. Ook Borghild met de in dekens gepakte Hedda. Zij verkeerde in grote spanning, maar bleef uiterlijk kalm.

De 'Carlot' schoot langs zij, rijzend en dalend op de hoge zeeën. Het vier meter lan-

ge en twee meter brede springnet voor het stuurhuis van de reddingboot was fel beschenen. Niels Hagen beduidde zijn bemanning, dat zij een voor een in het net moesten springen. De stuurman, motordrijver en opstappers van de 'Carlot' stonden bij het springnet klaar. Arjen Groendijk, tot in alle vezels gespannen, manoeuvreerde zijn dansende boot zó bekwaam, dat zij vlak tegen de 'Odda' kwam te liggen. Daar sprong de eerste, een jonge matroos, hij viel voorover in het net, waar hij snel werd uitgetrokken. Het luik van het voorlogies stond open en hier dook hij in. Een tweede volgde, toen weer een. Daarna kreeg de langs het schip kolkende stroom de 'Carlot' te pakken, de boot scheerde weg en Groendijk moest opnieuw een aanval wagen.

„Je hebt nu gezien hoe 't moet, Borghild,“ zei Niels. „Eerst Hedda en dan jij.“ Hij pakte zijn dochttertje beet en wachtte op het juiste moment. De redders hadden al begrepen waarom het ging. Een van de opstappers, de lange Tjalf Mier klom in het net en hield zich daar wijdbeens, met moeite staande. Daar kwam het kostbare vrachtje! Tjalf ving het handig op, maar omklemde het kind zó fors in zijn stevige armen, dat het hard begon te huilen. Tjalf had zelf kinderen en zijn reactie was, de jonge Hedda een dikke zoen te geven. Ze hield op met huilen en Tjalf bracht haar direct naar het achterlogies, waar zij in een kooi werd gelegd. Borghild sprong toen de 'Carlot' weer op een golftop omhoog rees. Even later was zij bij haar dochttertje.

Ruim een uur duurde het voordat zeventien opvarenden van de 'Odda' veilig aan boord van de reddingboot waren. Nog drie man, twee stokers en de kapitein waren op het ten ondergang gedoemde schip. Niels Hagen wilde als laatste van boord gaan, maar de beide stokers durfden niet te springen, zodat hij, om geen tijd te verliezen, de sprong waagde. Nauwelijks stond hij op het dek van de 'Carlot' of de 'Odda'

scheurde met een gekraak alsof het donderde in twee stukken. De lichten aan boord doofden. Staalplaten en dekbalken braken als lucifershoutjes af en het tegen elkaar schurende metaal werd een ogenblik roodgloeiend. Het achterschip van de 'Odda' verdween in de golven, waarna het voorschip wegzwaaide en Groendijk genoodzaakt was zijn boot de ruimte te geven. Meteen werd de 'Carlot' overstelpt door een zware zee, maar zij schudde het water van zich af en nu zette Groendijk de kop van de 'Carlot' tegen de 'Odda'.

De beide stokers hadden zich aan de buitenkant aan de verschansing vastgeklampt maar durfden nog niet te springen. Zij werden zonder pardon door de redders aan boord van de 'Carlot' aan hun benen van het wrak gesleurd.

„Alle hens gered?” vroeg Groendijk aan de naast hem in de stuurhut staande kapitein. Hagen had de koppen geteld tijdens de reddingactie, hij wist dus dat allen gered waren.

Op korte afstand lag de 'Gebroeders Luden'; de bemanning van deze boot had de hele redding kunnen volgen, met bewondering, maar ook met een beetje jaloezie. De stuurman van de 'Carlot' gaf het goede nieuws direct door aan Kustwacht Brandaris, die Scheveningen-radio en de directeur van de K.N.Z.H.R.M. op de hoogte bracht. De redding-actie had niet beter kunnen verlopen. Alle hens: achttien man, een vrouw en een kind waren gered. Maar de 'Odda' kon als 'total loss' worden afgeschreven. De 'Gebroeders Luden' keerde naar Oostmahorn terug, de 'Stormvogel' voer langzaam, want de motor kon nog niet volle kracht draaien, naar Terschelling.

De kletsnatte geredden lagen in voorlogies, achterlogies en benedenstuurhut van de 'Carlot'. Het was er benauwd en de reddingboot slingerde en stampte als een bezetene. Nadat de scheepskok zeeziek was geworden, volgden er meer en de lange reis terug naar Terschelling zou hen nog lang heugen. Borghild, die zich ook mise-

rabel voelde, lag met Hedda in haar armen in kooi. Zij had lang in onzekerheid verkeerd of ook haar man was gered.

Toen zij z'n ernstige, strakke gezicht zag, klaarde zij op. „Maak je geen zorgen over deze ramp, Niels,” zei ze, „hier kon je niets aan doen.”

Niels knikte, zo was het. Ik ben alleen dankbaar, dat niemand is verongelukt,” zei hij. „Je hebt je flink gehouden, vrouw.”

„Hedda ook,” zei Borghild met een lachje.

Niels Hagen ging naar de stuurhut en greep de hand van Arjen Groendijk. Hij zei niets, kon ook niets zeggen, maar Groendijk begreep maar al te goed wat er in de kapitein, die zijn schip had verloren, omging.

Met dagworden liep de 'Carlot' het Thomas Smitgat binnen. Er stond hoge branding op de drempel van dit zeegat en Groendijk liet de kegelvormige zeildoekse sleepzak uitvieren om te voorkomen, dat de reddingboot door de wild voortstuivende grondzeeën uit haar roer liep. Met de Maatschappij-vlag in top voer de 'Carlot' de haven van West Terschelling binnen. Op de kade stonden veel Terschellingers. Ook de vrouwen en familieleden van de redders. Arjen Groendijk zag z'n vrouw en hield z'n duim omhoog. „Zó'n boot is de 'Carlot',” wilde hij daarmee zeggen.

De geredde Noren werden ondergebracht in enkele hotels, waar zij droge kleren, warme dranken en voedsel kregen. De telefoon stond niet stil. Contact met de Rederij in Oslo, met de consul van Noorwegen en met vele kranten, hongerig naar nieuws over deze spectaculaire redding.

De bemanning van de 'Carlot' schrobde de verblijven schoon; dat was hard nodig. Er werd olie bijgeladen en een paar uur later meldde Arjen Groendijk aan de Reddingcommissie: „We zijn klaar om uit te varen als het moet.”

Een extra boot van de veerdienst bracht de schipbreukelingen naar Harlingen. Hier stonden auto's gereed om hen naar Leeuwarden te vervoeren. Ze kwamen nog net op tijd voor de aansluiting met de sneltrein naar Oslo. En zo vierden zij dan toch het Kerstfeest bij hun familie. Wel zonder de in Rotterdam gekochte geschenken, maar met een gevoel van grote dankbaarheid.

Kapitein Niels Hagen bleef met Borghild en Hedda nog enkele dagen op Terschelling. Op het strand van het eiland spoelden kolen en wrakhout aan en ook de beide totaal vernielde sloepen van de 'Odda'. Een strandjutter vond een van de kerstboompjes, enkele versierselen hingen er nog aan. Hij bracht het boompje naar Arjen Groendijk. 's Avonds vierden Niels Hagen, Borghild en Hedda het kerstfeest in het huis van hun redder in nood. Hedda kraaide van de pret toen zij de lichtjes zag flonkeren.

De storm trok voorbij; twee dagen na de stranding werd Hagen de gelegenheid geboden met de 'Carlot' een bezoek te brengen aan zijn door de golven verwoeste schip. Groendijk nam de positie van het wrak op en zette deze in de kaart. De zee was kalm, er stond alleen nog een lange, luie deining en daarom kon Hagen zonder risico op het wrak klimmen. Hij vond er nog enkele belangrijke scheepspapieren en nam ook een bundeltje doornatte kleren van Borghild en een speelgoedbeertje van Hedda mee. Het kostte hem moeite afscheid te nemen van de 'Odda', het eerste schip waarop hij als kapitein had gevaren; maar hij twijfelde er niet aan, dat het onderzoek naar de scheepsramp voor hem gunstig zou uitvallen.

Dat was dan ook inderdaad het geval; hij kreeg zelfs een tevredenheidsbetuiging voor de door hem genomen maatregelen om stranding te voorkomen en de Rederij Holter vertrouwde hem een van haar nieuwste motorschepen toe.